

31.5.2004

2085/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola

**KÄRÄJÄOIKEUDEN MENETTELY ASIAMIEHEN ESIINTYMISKIELTOA
KOSKEVASSA ASIASSA**

1

KANTELU

Varatuomari A pyysi 2.9.2002 oikeusasiamiestä tutkimaan Kuopion kärjäoikeuden laamannin B:n ja kärjätuomarin C:n menettelyn asiassa, jossa oli kysymys A:n toimimisesta oikeudenkäyntiasiamiehenä Kuopion kärjäoikeudessa.

A kertoi muun ohessa, että hän oli saanut laamanni B:ltä matkapuhelimeensa viestin, jossa B oli kertonut keskustelleensa virkatovereidensa kanssa A:n oikeudesta esiintyä Kuopion kärjäoikeudessa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. Lisäksi B oli kertonut, että kukin tuomari tulee ottamaan puheena olevan asian esille erikseen, jos A:n hoitamia asioita ilmaantuu.

A arvosteli sitä, että kärjätuomari C oli soittanut eräälle hänen asiakkaalleen kehottaen tätä hankkimaan uuden asianajajan, koska A ei voinut enää hoitaa juttua. A:n mielestä C:n olisi pitänyt ottaa ensin yhteyttä häneen. A kertoi myös pyytäneensä asiassa C:ltä valitusosoitusta, mutta C oli kieltäytynyt sitä antamasta. Lisäksi A ihmetteli, oliko asiassa kysymys kärjäoikeuden tuomarien yhteisestä vai yksittäisen kärjätuomarin ratkaisusta. A:n mielestä kärjäoikeus oli puuttunut perustuslaissa turvattuun oikeuteen harjoittaa elinkeinönsä.

A pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan kärjäoikeuden ja tuomarien menettelyn asiassa.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Kuopion kärjäoikeuden laamannin B:n ja kärjätuomari C:n selvitykset. A antoi sanottuihin selvityksiin 11.2.2003 päivätyt vastineet.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Kuopion kärjäoikeus oli 6.5.2002 pidetyssä tuomarikokouksessa käsitellyt A:n oikeutta toimia kärjäoikeudessa asiamiehenä tai avustajana. Keskustelussa oltiin oltu yleisesti sitä mieltä, että A:ta koskeneen rikosoikeudenkäynnin ja tuomion johdosta oikeudenkäyntiasiamieheltä vaadittava rehellisyysvaatimus ei hänen osaltaan enää täyttynyt. Kokouksessa ei ollut tehty päätöstä yleisen esiintymiskiellon asettamisesta, vaan oli sovittu, että A:n oikeus toimia kärjäoikeudessa asiamiehenä tai avustajana otetaan esille kussakin yksittäisessä asiassa, jossa hän ilmoittautuu asiamieheksi tai avustajaksi.

Laamanni B oli 22.5.2002 jättänyt A:n matkapuhelimen vastaajaan asiaa koskevan viestin. Viestistä ilmeni, että kärjäoikeudessa oli keskusteltu A:n oikeudesta esiintyä kärjäoikeudessa asiamiehenä tai avustajana ja että kysymys otetaan esille tapauskohtaisesti. Laamanni C:n selvityksen mukaan hän oli myös ilmoittanut, että kärjäoikeuden tuomarien mielestä A:n toimiminen oikeudenkäyntiasiamiehenä Kuopion kärjäoikeudessa ei olisi sopivaa häntä koskevien rikosasioiden johdosta.

Kärjätuomari C oli hänellä käsiteltävänä olevassa huoneenvuokra-asiassa, jossa A oli laatinut kirjallisen vastauksen, katsonut, ettei A voinut toimia asiassa avustajana, koska hän ei täyttänyt oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n avustajalle asettamia vaatimuksia. C oli ilmoittanut tästä ensin A:n päämiehelle ja tämän jälkeen A:lle. Soittaessaan 4.6.2002 asian istuntokäsittelyajasta A:n päämiehelle C oli selvityksensä mukaan ilmoittanut hänelle, ettei tule hyväksymään A:ta tämän avustajaksi asiassa ja oli kehottanut tätä hankkimaan uuden avustajan.

3.2

Kärjäoikeuden menettelyn arviointi

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n 1 momentin mukaan, jos asiamies tai avustaja osoittautuu epärehelliseksi, ymmärtämättömäksi tai taitamattomaksi taikka jos hänet havaitaan toimeensa muutoin sopimattomaksi, saa oikeus evätä häneltä vallan esiintyä siinä jutussa. Oikeus voi myös, milloin syytä on, kieltää häneltä oikeuden enintään kolmen vuoden aikana toimia siinä tuomioistuimessa asiamiehenä tai avustajana. Säännöksen 2 momentin mukaan, milloin asiamieheltä tai avustajalta on evätty oikeus esiintymiseen, on hänen päämiehelleen, jollei tämä ole oikeudessa saapuvilla ja tahdo itse asiaansa ajaa, varattava tilaisuus hankkia kelpoisuusvaatimukset täyttävä asiamies.

Saadun selvityksen mukaan kantelun tarkoittamassa asiassa mainitun säännöksen mukaisen päätöksen tekeminen oli jätetty kärjäoikeuden yksittäisten tuomarien tapauskohtaiseen harkintaan. Kysymys ei ole ollut kärjäoikeuden tuomarien yhteisesti päätettävästä asiasta. Kun kieltäminen määräaikana asiamiehenä tai avustajana voidaan antaa vain sen jutun yhteydessä, jossa asianomainen on esiintynyt asiamiehenä tai avustajana (KKO:1963-II-65), myös yksittäistä juttua kokeva esiintymiskiello voidaan antaa vain kyseisen jutun yhteydessä.

A:n oikeudesta esiintyä kysymyksessä olleessa huoneenvuokra-asiassa asiamiehenä tai avustajana ei ole tehty oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n mukaista päätöstä. Käräjätuomari C:n puheena olevissa ilmoituksissa A:n päämiehelle ja sittemmin A:lle itselleen on ollut kysymys ennakoilmoituksista siitä, miten C tulee suhtautua maan A:n esiintymiseen tässä riita-asiassa.

Ennen puheena olevaa ilmoitusta A:n päämiehelle, C ei saadun selvityksen mukaan ollut yhteydessä A:han tai ollut edes yrittänyt tavoittaa häntä. C:n selvityksessä esiin tuotu A:n vaikea tavoitettavuus on nähtävästi ilmennyt siinä, ettei laamanni B ollut tavoittanut A:ta edellä käsitellyn tuomarikokouksen jälkeen vaan oli joutunut jättämään viestin A:n matkapuhelimen vastaajaan.

Yhteydenottoaan suoraan A:n päämieheen C on perustellut A:n päämiehen edulla ja asian käsittelyn joutuisuudella. Lisäksi hän on selvityksessään tuonut esiin sen, että laamanni B oli ottanut yhteyttä A:han ja selvittänyt hänelle käräjäoikeuden suhtautumista A:n oikeuteen toimia yleensä Kuopion käräjäoikeudessa asiamiehenä tai avustajana.

Jos asiaa tarkastellaan A:n oikeusturvan kannalta, C:n suora yhteydenotto A:n päämieheen on ongelmallinen ensinnäkin siksi, ettei A:ta ollut kuultu asiassa. Vaikka edellä mainitussa säännöksessä ei ole nimenomaista mainintaa asiamiehen/avustajan kuulemisesta, perustuslain 21 §:ssä turvattu kuulemisperiaate on niin tärkeä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tae, että sitä tulee soveltaa myös puheena olevissa asioissa. Toiseksi A on menettelyn seurauksena menettänyt myös mahdollisuuden hakea muutosta, kun asiasta ei ollut tehty päätöstä. Toisaalta asiassa on kysymys myös päämiehen edusta ja oikeusturvasta. Myös päämiestä olisi kuultava, jollei asiamies itse luovu tehtävästä. Kun päämiehellä on oikeus vaihtaa milloin vain avustajaa, avustajan muutoksenhakuoikeus yksittäistä juttua koskevasta esiintymiskiellosta voi käytännössä aktualisoitua vain silloin, kun päämies ei halua vaihtaa avustajaa.

Asiassa on siis kysymys sekä asiamiehen että päämiehen oikeusturvasta tilanteessa, jossa heidän etunsa saattavat olla ristiriidassa keskenään. Tällaisissa tilanteissa tulisi pyrkiä löytämään menettelytapa, jossa molempien oikeusturva tulisi otetuksi huomioon.

Tästä lähtökohdasta pitäisin parempana menettelytapana sitä, että käräjäoikeus, arvioidessaan oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n tulevan sovellettavaksi käsiteltävänä olevassa asiassa, ottaisi ensin yhteyttä kyseiseen avustajaan. Jos avustaja jo tämän käräjäoikeuden ilmoituksen johdosta luopuu tuosta tehtävästään, päämiestä ei ole enää erikseen tarvetta kuulla. Mikäli taas avustaja ei luovu tehtävästään, myös päämiestä olisi kuultava. Mikäli päämies tuon käräjäoikeuden ilmoituksen jälkeen päätyy vaihtamaan avustajaa, käräjäoikeuden ei käsitykseni mukaan tarvitse enää tehdä päätöstä esiintymiskiellosta, jollei kysymys sitten ole säännöksessä mainitusta määräaikaisesta kiellosta. Mikäli päämies taas ei halua vaihtaa avustajaa, käräjäoikeuden tulee tehdä asiasta säännöksen mukainen valituskelvoinen päätös.

Puheena olevassa asiassa A:n päämies on C:n ilmoituksen jälkeen itse vaihtanut avustajaa. Näin ollen ja kun kysymys on ollut A:n esiintymisestä käräjäoikeuden käsiteltävänä olleessa yksittäisessä asiassa, A:n esiintymisestä siinä ei käsitykseni mukaan ole enää tarvinnut tehdä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n mukaista päätöstä.

Vaikka kärjätuomari C:n menettelyä voidaan edellä esitetyn valossa pitää jossakin määrin ongelmallisena, hän on pyrkinyt näin menetellessään turvaamaan A:n päämiehen etua ja asian joutuisaa käsittelyä. C:n esittämät perusteet menettelylleen ovat juuri niitä, mitä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:llä pyritään suojaamaan. Säännöksellä pyritään suojaamaan paitsi asianosaisia myös yleistä etua kuten oikeudenkäynnin varmuutta ja joutuisuutta. Kuten olen edellä todennut, puheena olevassa menettelyssä tulee kuitenkin ottaa huomioon myös avustajan oikeusturva.

Arvioidessani C:n menettelyä A:n kuulemisen kannalta olen ottanut huomioon sen, että vaikka laamanni B:n A:n matkapuhelimen vastaajaan jättämä edellä käsitelty viesti ei koskenutkaan puheena olevan yksittäisen asian hoitamista, A oli viestin perusteella kuitenkin jo ennen C:n mainittua ilmoitusta A:n päämiehelle tiennyt, että käräjäoikeudessa oli keskusteltu hänen esiintymisoikeudestaan. Saadun selvityksen mukaan A oli myös tiennyt käräjäoikeuden tuomarien yleisen kannan esiintymiseensä. Näin ollen A oli voinut ennakoida, miten hänen esiintymiseensä Kuopion käräjäoikeudessa tullaan todennäköisesti suhtautumaan.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsitykset kärjätuomari C:n tietoon. Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös laamanni B:lle tiedoksi.

Muihin toimenpiteisiin asia ei puoleltani ole antanut aihetta.